

da "İstanbul 1332" olarak belirtilmiştir. İç kapakta "birinci sene" ibaresi bulunmakla birlikte daha sonraki yıllarda devam etmemiş ve tek cilt olarak kalmıştır. 600 sayfaya yakın bir hacmi olan yıllık sırasıyla "Edebî ve İctimâî, Sanâî-i Nefise, Hıfzı-sıhha ve İdman, Fenn-i Terbiye, Bahriye, Tayyarecilik, Vefeyât-ı Meşâhîr, Parlamento, Hayât-ı İktisâdî, Karikatür, Hurûf-ı He-câ Sırasıyla Matbuatımız" bölümlerinden meydana gelmektedir. Yılığın yarısından fazlasını "Edebî ve İctimâî" bölümü oluşturmaktadır (s. 1-355). Yayımlanacağı bildirilen bazı yazılar daha sonra bir bölüm halinde yıllığın başına eklenmiştir.

Nevsâl-i Millî'nin "İfâde-i Merâm"ında edebiyatın diğer güzel sanatlar gibi huzur içinde gelişeceği fikrine yer verilerek bu eserin son yıllardaki siyasî çalkantılarla duraklamaya yüz tutan edebiyat hayatına bir hizmette bulunmak amacıyla hazırlanmış olduğunu belirtmektedir. O günkü Türk edebiyatının çehresini göstermek için en meşhur ediplerle fikir ve siyaset adamlarına sayfalarını açan yıllıkta yazarların hayat hikâyesi yanında edebiyat anlayışları hakkında değerlendirmeler bulunmaktadır. Her yazar ve şairin birer yazısı ile şiiri kaydedilerek antolojik bir özellik kazandırılmış olan yıllığın hazırlanış amaçlarından birinin de okuyucuları devrin yazarlarının güzel eserleriyle buluşturup onları ferahlatmak olduğu belirtilmiştir. Tanıtılan şair, yazar ve siyaset adamlarının birer fotoğrafıyla el yazılarına da yer verilmiş olması yıllığa farklı bir görünüm kazandırmıştır.

Son dönem Türk edebiyatı tarihi üzerinde çalışanlar için önemli bir kaynak niteliği taşıyan yıllıkta müelliflerle ilgili yazıların bazıları imzalı, bazıları imzasızdır. Altmış kadar şahsiyetin bulunduğu eserdeki isimlerle onlar hakkında kısa biyografi metinlerini kaleme alan yazarlar şunlardır: Nigâr Hanım (Yahya Kemal); Recâizâde Mahmud Ekrem, Hüseyin Cahid, Faik Âli, Yusuf Akçura, Fâzıl Ahmed, Celâl Nuri; Rıza Tevfik (Abdullah Cevdet); Yunus Nâdi; Mahmud Sâdık (Hasan Bedreddin); Hüseyin Suad (Celâl Sâhir); Müftüoğlu Ahmed Hikmet, Kâzım Nami; Abdülhak Hâmid (Celâl Sâhir); Cenab Şahabeddin; Ahmed Refik (Y[ahya] K[emal]); Abdullah Cevdet (Rıza Tevfik); Faliş Rıfkı; Yakup Kadri (Süleyman Sâib); Müftî Râtib; Halid Ziya (Mehmed Rauf); Mehmed Âsım; İzzet Melih (Yakup Kadri); Şehâbeddin Süleyman (Yakup Kadri); Halit Fahri (Şehâbeddin Süleyman); Mehmed Emin (Köprülüzâde Mehmed Fuad); Diran Keleşyan; Hakkı Tahsin (Şehâbeddin Süleyman);

Ahmed Ferid, Mustafa Suphi; Selâhaddin Enis (Şehâbeddin Süleyman); Yaşar Nezihe Hanım, Mehmed Rauf; İhsan Raif Hanım (Rıza Tevfik); Celâl Sâhir (Şehâbeddin Süleyman); Parvus; Köprülüzâde Mehmed Fuad (Fâzıl Ahmed); Halide Edip; Muhiddin Bey (Fâzıl Ahmed); Ahmed Râsim, Oskan Efendi; Süleyman Nazif (Abdullah Cevdet); Süleyman Nesib (Şehâbeddin Süleyman); Miralay Cemal (Cemal Paşa); İsmâil Müştak; Ali Canip (Ömer Seyfeddin); Talat Bey (Paşa), Emine Semiye Hanım, Mehmed Câvid Bey; Hemedânîzâde Ali Naci (Yakup Kadri); Ahmed Cevad Bey, Ruşen Zeki, Mehmed Ziyâ (İhtifalci), Ressam Şevket Bey, Mimar Kemâleddin Bey, Selim Sırrı, Suad Hayri Bey; Gülistan İsmet Hanım [M. H.]; Şefik Bey, Belkis Şevket Hanım, Ercümend Ekrem, Mustafa Âsım Bey, Sedat Nuri Bey.

Yıllıkta, yeni Meclis-i Meb'ûsan üyelerinin resimlerinin yer aldığı bir albümle devrin gazete ve dergilerinin alfabetik sıraya göre tanıtıldığı "Matbuatımız" bölümü de bulunmaktadır. Yazar kadrolarının fotoğraflarıyla tanıtıldığı bu bölümdeki gazete ve dergiler şunlardır: *İctihad*, *İdman*, *Pe-yâm*, *Tasvîr-i Efkâr*, *Türk Sözü*, *Türk Yurdu*, *Le Jeune-Turc*, *Sabah*, *Tanin*.

Yıllıkla ilgili olarak basında genellikle olumlu yazılar çıkmış, bu tür eserlerin medenî hayat için bir ihtiyaç olduğuna, gittikçe daha fazla arandığına değinilmiş, Avrupa'da yayımlanan benzerleriyle kıyasla-

nan *Nevsâl*'in onların güzelliğini taşıdığına işaret edilmiş, içeriğiyle şimdiye kadar neşredilen nevsâllerin en mükemmeli olduğu belirtilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Nevsâl-i Millî: 1330, İstanbul 1332; Abdullah Uçman, "Nevsâl-i Millî", *TDEA*, VII, 49-50.

ÂLİM KAHRAMAN

NEVŞÂHİYYE

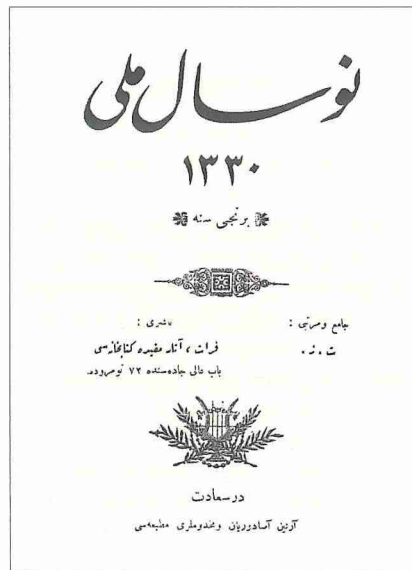
(نوشاهیہ)

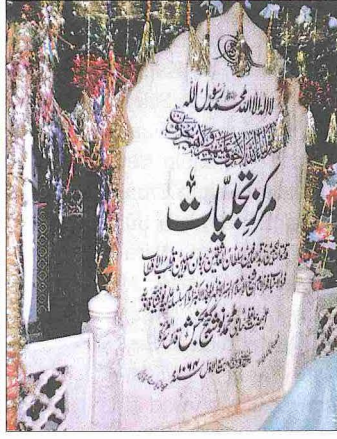
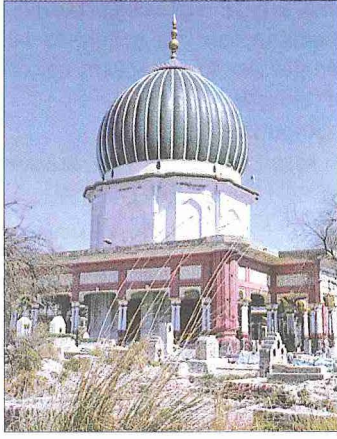
Kâdiriyye tarikatının
Muhammed Nevşah Gencbahş'a
(ö. 1064/1654)
nisbet edilen
Hindistan kolu.

Kâdiriyye, Hindistan'a XV. yüzyılın sonlarında Muhammed Gavs el-Geylânî adında Halepli bir Kâdirî şeyhi tarafından götürülmüştür. Tarikatın Gavsîyye kolunun piri kabul edilen Muhammed Gavs, 887'de (1482) müridleriyle birlikte Hindistan'a gidip Mûltan civarında yerleşmiştir. Burada Uç kasabasını kuran Geylânî'nin ölümünden sonra oğlu ve halifesi Mübârek Geylânî, Uç'ta Hindistan'daki ilk Kâdirî dergâhını açmıştır. Bu dergâhı, halifesi Ma'rûf Huşabî'nin Pencap bölgesinde Huşap'ta kurduğu dergâhla Huşabî'nin halifesi Şah Süleyman Nûrî Balvâlî'nin aynı bölgede açtığı dergâh izlemiş, bu üç dergâh faaliyetlerini günümüze kadar sürdürmüştür. Balvâlî'nin müridi Muhammed Nevşah (Nevşeh) Gencbahş tarikatın Nevşâhiyye kolunu kurmuştur.

959 (1552) yılında Goğanvâlî'de (Pencap) dünyaya gelen Muhammed Nevşah Gencbahş'ın soyu babası Seyyid Alâeddin Gâzî Alevî yoluyla Hz. Ali'ye ulaşan bir aileye mensuptur. Ailenin XII. yüzyılda Bağdat'tan Hindistan'a gelen ilk üyesi Ya'îf Kâsım'ın oğlu Avn Kutubşah'ın bir süre İslâmiyet'i tebliğ faaliyetinde bulunduktan sonra Bağdat'a döndüğü, ardından torunlarının Hindistan'a gidip yerleştikleri kaydedilmektedir. Tahsilini Pencap'ta yapan Muhammed Nevşah 988'de (1580) Balvâl'e giderek Şah Süleyman Nûrî Balvâlî'ye intisap etti, seyrü sülûkünü tamamlamasının ardından şeyhi tarafından halife tayin edilerek irşad faaliyetinde bulunması için Nevşahra'ya gönderildi. 1592-1599 yılları arasında bugün Pakistan sınırları içinde bulunan Nevşahra yakınlarında Sahenpâl'de bir köy tesis ederek buraya yerleşti. Sind, Keşmir ve Mısır'ı ziyaret eden, yedi defa hacca giden Muhammed Nevşah seyahatleri sırasında birçok sûfi ile tanıştı. 1064'te (1654) uzun yıllar irşad faaliyetinde bulun-

Nevsâl-i Millî: 1330'un ilk sayısının kapağı

Muhammed Nevşah'ın Sahenpâl yakınındaki türbesi ile mezar taşı – Hindistan

duğu Sahenpâl'de vefat etti. Türbesinde her yıl haziran ayının son on gününde binlerce Nevşâhî müridinin katıldığı anma törenleri düzenlenmektedir. Bâbü'lü İmparatoru Şah Cihan, Nevşah'ın türbesinin masraflarını karşılamak için iki köy vakfetmiş, bu vakıf sonraki hükümdarların bağışlarıyla daha da zenginleşmiştir. Nevşah'ın silsilesi oğulları Muhammed Hâşim ve Hâfız Muhammed Berhûrdâr ile diğer halifeleri tarafından sürdürülmüştür. Bunlardan Hâce Fâzıl Vahî Kâbil'de, Hâfız Tâhir Keşmir'de, Şah Muhammed Kutub Kandehar'da faaliyet göstermiştir.

Nevşâhiyye, Muhammed Nevşah'ın Şeyh Abdurrahman, Pîr Muhammed Sâcyâr ve Sâlih Muhammed adlı halifelerine nisbet edilen Rahmâniyye, Sâcyârîyye ve Sâlihiyye kollarına ayrılmıştır. Şeyh Abdurrahman'ın türbesi Gucranvâlâ bölgesindeki Bîrî Şah Rahmân'da, Pîr Muhammed Sâcyâr ve Sâlih Muhammed'in türbeleri Gucerât bölgesinde Nevşahra ve Çak Sâda'dadır. Bu türbeler de Nevşâhiyye mensupları için önemli olup her yıl anma törenleri düzenlenmektedir. Harîrîzâde'nin tarikatın pîri olarak Muhammed Hâce Alâeddin el-Hîndî'yi göstermesi (*Tibyân*, III, vr. 56^b) yanlıştır.

Nevşâhiyye tarikatına mensup müellifler dinî, tasavvufî eserlerle Arap, Fars, Urdu ve Pencap edebiyatlarına dair çok sayıda eser kaleme almışlardır. Bunların çoğu, Sahenpâl'de tarikatın son şeyhi Şerîf Ahmed Şerâfet Nevşâhî'nin (ö. 1983) özel kütüphanesinde bulunmaktadır. Önemli bazı eserler şunlardır: Mirza Ahmed Beg Lâhûrî, *Ahvâl-i Meşâyih-i Tarikat (Kâdiriyye) ve Maqâmât-i Hazret-i Hâcî Nevşah*; Muhammed Ekrem Ganîmet Kuncâhî, *Nereng-i 'İşk*; Muhammed Mâh Sadâkat Kuncâhî, *Şevâkıbü'l-menâkıb*; Muhammed Hayât Sahenpâlî, *Tezkire-i Nevşâhî*; Pîr Kemal Lâhûrî, *Şahâ'î-i Qudsîy-*

ye; İmâmbahş Lâhûrî, *Mir'âtü'l-Gafûriyye*; Nûrullah Sahenpâlî, *Nûrû'l-fetâvâ*; Muhammed Hâşim Şah Tarpâlî, *Çehâr Bihâr*; Şerîf Ahmed Şerâfet Nevşâhî, *Şerîfû't-tevârîh* (Nevşâhiyye silsilesine dair bu eserin 8000 sayfa olduğu kaydedilmektedir).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Beg Lâhûrî, *Ahvâl-i Meşâyih-i Tarikat-ı Kâdiriyye) ve Maqâmât-i Hazret-i Hâcî Nevşah*, Ârif Nevşâhî özel kütüphanesi, nr. 1356, s. 60-217; Gulâm Server Lâhûrî, *Hazînetü'l-aşfiyâ*, Kanpur 1332, s. 179-184; M. Mah Sadâkat Kuncâhî, *Şevâkıbü'l-menâkıb*, Nevşâhiyye Kütüphanesi, Ms., nr. 1346 A. H., s. 48-88; Harîrîzâde, *Tibyân*, III, vr. 56^b; J. S. Trimmingham, *The Sufi Orders in Islam*, Oxford 1971, s. 273; Şerîf Ahmed Şerâfet Nevşâhî, *Tezkire-i Nevşah Genc Bahş*, Lahor 1978, s. 48, 96; a.mlf., *Şerîfû't-tevârîh*, Lahor 1979, I, 916-1051; a.mlf., *Târîh-i 'Abbâsî*, Lahor 1985, s. 416-456; M. Hâşim Tarpâlî, *Çehâr Bihâr*, İslâmâbâd 1984, s. 20; Ârif Nevşâhî, *Fihrist-i Mahtûtât-i Kütübkhâne-i Nevşâhiyye*, İslâmâbâd 1989; Athar Abbas Rizvi, *A History of Sufism in India*, New Delhi 1992, II, 67-69, 438-440; M. İkbâl Müceddidî, "Nevşâhî", *UDMİ*, XXII, 513-515.

ÂRİF NEVŞÂHÎ

NEVŞEHİR

İç Anadolu'da şehir ve bu şehrin merkez olduğu il.

Kızılırmak vadisinin güney yamacında denizden yaklaşık 1150 m. yükseklikte yer alır. Şehrin en eski adının Nyssa olduğu ileri sürülmektedir. Ancak Nyssa'nın yerinin bugünkü Nevşehir'e mi yoksa Nar'a mı tekabül ettiği tam olarak belli değildir. Bölgenin Osmanlı idaresine girmesinden sonra şehrin yerinde Muşkara adlı bir köy mevcuttu. Muşkara, XVIII. yüzyılın başlarında imar faaliyetleri ve iskân siyaseti neticesinde "yeni kurulan şehir" mânasına Nevşehir adını aldı. Bu ad yanında Osmanlı

bürokratik yazışmalarında zaman zaman Nevşehir-i Dilârâ ismiyle de anılmıştır.

Milâttan önce 1650 yıllarından itibaren uzun süre Hititler'in idaresinde kalan Nevşehir yöresinin milâttan önce XII. yüzyılda Ege göç kavimlerinden ve arkasından VII. yüzyılda Kafkaslar'dan gelen Kimmer ve İskit akınlarından oldukça etkilendiği, bir ara Asurlular'ın idaresine girdiği, milâttan önce 550-332 yılları arasında Persler'in, daha sonra Kapadokya Krallığı, Roma ve Bizans'ın yönetimine geçtiği belirtilir. Bölge, Bizans döneminde özellikle VI-IX. yüzyıllar arasında hristiyan halkın yumuşak kayaları oyarak yer altı şehirleri oluşturdukları bir sığınak yeri haline geldi. Bunun yanında İslâmiyet'in yayılmaya başlamasıyla birlikte Anadolu'ya akınlarda bulunan müslümanlar için bir uç bölgesi oldu. Hem müslümanların bölgeye akınları, hem de VII. yüzyılda Bizans'ta tasvir (ikona) yanlırlarına karşı bir hareketin güç bulmaya başlaması, yer altı şehirlerine sığınan hristiyan halkın sayısında giderek bir artış meydana getirdi.

Malazgirt Savaşı'ndan sonra Selçuklular'ın idaresine geçen bölge 1243 Köseadağ Savaşı'nın ardından Moğol-İlhanlı nüfuzu altına girdi. 1317'de Anadolu umumi valiliğine getirilen Timurtaş'ın yönetimine bırakıldı. XIV. yüzyıl ortalarında Eretnalılar'ın hâkimiyetine geçti. 766 (1365) yılına doğru Karamanoğulları tarafından ele geçirildi. Daha sonra Sivas merkez olmak üzere bir devlet kuran Kadı Burhâneddin'in idaresine girdi. Bölge, XIV. yüzyılın sonlarına doğru Kadı Burhâneddin ve Karamanoğulları ile Osmanlılar arasındaki nüfuz mücadelelerine sahne oldu. Bu mücadeleler esnasında önce Karamanoğulları'nın, ardından Osmanlılar'ın eline geçti (800/1398). Ancak Osmanlılar'ın bölge üzerindeki hâkimiyeti uzun sürmedi ve Ankara Savaşı'nın (1402) neticesinde Timur tarafından Karamanoğulları'na verildi. Timur'un Anadolu'dan çekilirken bölgedeki bazı aşiret gruplarını beraberinde götürmesiyle boşalan yerlere Dulkadirli Türkmenleri yerleşti ve yörenin bir kısmı Dulkadiroğulları'nın nüfuz ve idaresine girdi. 894 (1489) tarihli Osmanlı arşiv kayıtlarında bölgede bulunan Ürgüp nahiyesindeki Develi zeâmetinin, daha önceki yıllarda bölgede yöneticilik yapan ve Osmanlı yanlısı bir siyaset takip eden Dulkadir hânedanından Alâüddevle Bozkurt Bey'in oğlundan mahlûl olduğunun belirtilmesi (BA, MAD, nr. 17893, s. 351) bu durumun bir yansıması olmalıdır. Bu çerçevede Fâtih Sultan Mehmed döneminde hem Osmanlı - Karama-